

Straffeattest som brændemærke

*Af professor Lars Bo Langsted
Aalborg Universitet*

Når Brian skal have et job som flaskedreng, Søren et job som kasserer i en bank, Verner et job som revisor og Frederik et job som bartender, bliver de alle mødt med et krav om at fremvise en straffeattest. Er den ikke blank, er der heller ikke noget job. Virksomhederne kan så sige. "vi er etisk korrekte, har gjort alt hvad der stod i vores magt, for at undgå kriminalitet, og derfor ansætter vi ikke tidligere straffede". Man kan imidlertid spørge om det er fornuftigt af virksomhederne? Er det en god måde at forebygge kriminalitet på? Er det en god måde at forvalte sit samfundsmæssige ansvar på?

I forrige nummer af bladet Dansk Politi udtrykte flere politimestre bekymring for, at efterspørgselen efter straffeattester var stærkt stigende. I Odense politikreds var stigningen f.eks. markant. I år 2000 anmodede 4772 personer således om en straffeattest og i 2003 anmodede 8.201 om det samme. Man kan opleve, at virksomheder, før de ansætter 15-årige flaskedrengene anmoder disse om at stille med en blank straffeattest, og også lovgivningen kræver i højere grad "pletfri vandel", hvor myndighederne får adgang til at nægte ansættelse af personer i f.eks. den finansielle sektor, hvis de ikke har pletfri papirer.

Når en række politimestre udtrykte bekymring over udviklingen af mængden af straffeattester, skyldtes det, at de samtidig fornemmede, at virksomhederne ikke tog en muligt plettet straffeattest som udgangspunkt for samtale med ansøgeren, men lod "pletten" være afgørende for, at den pågældende slet ikke kunne komme i betragtning ved en ansættelse. På den måde brændemærkes den pågældende person, der således udelukkes fra arbejdsmarkedet og dermed kunne få yderst vanskeligt ved at slå ind på ret kurs igen.

En del arbejdsgivere har på den anden side udtrykt den holdning, at man ikke kan forsvare at ansætte personer, der har en kriminel fortid (læs: en straffeattest med anmærkninger), hvis man i øvrigt kan få ustraffede personer. Samtidig siges, at man f.eks. har set flaskedrengene, der lukkede "medsammensvorne" ind for at begå tyveri i virksomheden. Bagved denne argumentation ligger således en opfattelse af, at personer der én gang er blevet straffet, har større risiko for at begå ny kriminalitet end andre.

Det har også været fremhævet, at kravet om en blank straffeattest både på det private og på det offentlige arbejdsmarked, er en medvirkende årsag til, at unge mennesker er særligt forsigtige med ikke at begå noget kriminelt, der kan ende på straffeattesten – at den meget større fokus på en pletfri fortid således har en præventiv værdi.

Når man skal vurdere disse forskellige udsagn og holdninger, der alle – hver for sig – har noget for sig, er der en række faktorer, man bør have med i sine overvejelser.

For det første at en meget stor mængde kriminalitet – vel også størsteparten – begås af tidligere ustraffede personer. Man kan således ikke ved kun at ansætte medarbejdere med blank straffeattest vide sig sikker mod kriminalitet.

For det andet, at recidivprocenten (forstået som procenten af tidligere straffede, der indenfor to år atter mødes med en kriminel sigtelse) er mellem 20 % og 36 %, størst for den gruppe, der er blevet løsladt fra udstået fængselsstraf, lavest for den gruppe, der har været idømt samfundstjeneste. Der laves mig bekendt ikke recidivmålinger på bødestraffede personer. Der er således en procentuel større risiko for, at en person, der er blevet løsladt fra en udstået fængselsstraf, begår noget kriminelt end en tidligere ustraffet person, men omvendt begår størsteparten af de løsladte altså ikke ny kriminalitet indenfor 2 års perioden. Samtidig er der en meget tydelig tendens til at der størst recidivrisiko, jo yngre den pågældende person er (simpelthen fordi kriminel "aktivitet" altid aftager med alderen).

For det tredje skal man være opmærksom på, at indførsler i straffeattesten (som er en – begrænset – udskrift af den offentlige del af kriminalregisteret) alene omfatter bøder og frihedsstraffe (betingede og ubetingede) for overtrædelser af straffeloven og betingede og ubetingede frihedsstraffe for overtrædelser af anden lovgivning. Samtidig slettes disse oplysninger efter en given periode. Det, der optages på straffeattesten er følgende:

I straffeattester ... optages alene afgørelser, som er tilført afgørelsesdelen, og som omfatter overtrædelse af straffeloven, lovgivningen om euforiserende stoffer eller udenlandske afgørelser med følgende begrænsninger:

- 1) Tiltalefrafald medtages ikke, hvis der er forløbet 2 år fra datoen for tiltalefrafaldets godkendelse i retten.
- 2) Bødestraffe medtages ikke, hvis der er forløbet 2 år fra datoen for den endelige afgørelse.
- 3) Andre afgørelser medtages ikke, hvis der er forløbet 3 år fra datoen for den endelige afgørelse. Hvis den, som afgørelsen vedrører, har været indsat til afsoning, medtages afgørelsen dog, hvis der ikke er forløbet 5 år fra den endelige løsladelse.
- 4) ...

Stk. 3. Er der tale om overtrædelser begået af unge mellem 15 og 18 år, gælder endvidere følgende begrænsninger: 1) Tiltalefrafald med vilkår om ungdomskontrakt medtages ikke, hvis det er første gang, den pågældende modtager en afgørelse, der omfatter overtrædelse af straffeloven eller lovgivningen om euforiserende stoffer, og der er forløbet 1 år fra datoen for tiltalefrafaldets godkendelse i retten.

2) Bødestraffe medtages ikke, hvis det er første gang, den pågældende modtager en afgørelse, der omfatter overtrædelse af straffeloven, og der er forløbet 1 år fra datoen for den endelige afgørelse.

Man får altså ved at anmode om en straffeattest kun en "begrænset" del af den pågældendes kriminelle aktivitet og kun den nyeste.

Set fra den enkelte virksomheds side kan der således være en vis ræson i, at man som udgangspunkt ikke ansætter personer med tilførsler i straffeattesten. Man kan derved "minimere" risikoen for at blive udsat for kriminalitet.

Set fra samfundets side kan man imidlertid sige, at de personer, der løslades efter endt straf – og andre straffede – nok har en recidivrisiko, der anbringer dem i farezonen for atter at begå kriminalitet. Jo hurtigere sådanne personer imidlertid kommer i almindelig beskæftigelse og får mulighed for at leve et normalt liv – jo mindre er risikoen for at de begår ny kriminalitet. Virksomhederne kan således ved at ansætte disse personer minimere kriminalitetstruslen.

Skal man konkret afveje disse modsatrettede hensyn i den enkelte virksomhed, er det svært at nå til andet resultat end at det kan være fornuftigt at anmode om en straffeattest (især hvis man har en konkret mistanke om at den pågældende tidligere måtte have været straffet), men at virksomheden, hvis den vælger at anmode om en straffeattest, ikke automatisk bør udelukke ansøgere med tilførsler i attestaten. I stedet bør man se på hvilken form for kriminalitet, der har været tale om – er det f.eks. et ungt menneske, der har lånt en (ældre) kammerats sygesikringsbevis for at komme ind på et diskotek, eller er det person med en flerårig fængselsstraf for underslæb.

Hvilken jobfunktion skal den pågældende bestride – er der med andre ord tale om kriminalitet, der kan have relation til jobbet eller er der ikke, og

Har der været særlige omstændigheder ved den pågældende kriminalitet, der kan tyde på, at det var et (uheldigt) engangsfænomen – har den pågældende f.eks. på tidspunktet for kriminaliteten været ude i misbrug, men er nu stoffri, har stiftet familie, skiftet omgangskreds eller lignende, der kan reducere risikoen for tilbagefald, og give virksomheden lyst til at støtte en god udvikling.

Kun på den måde er det muligt på en og samme tid at varetage både virksomhedens snævre interesser og virksomhedens samfundsmæssige forpligtelser.